

KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ İÇİN MUHTEMEL BİR KAYNAK: CANTERBURY HİKÂYELERİ*

Nazmi Ağıl**

Özet: On dördüncü yüzyıl İngiliz ozanı Geoffrey Chaucer'ın *Canterbury Hikayeleri*'nde yer alan "Değirmenci'nin Hikayesi" ve "Bath'lı Kadın'ın Hikayesi" ile yirminci yüzyıl Türk yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* adlı romanı arasında tema, karakter ve olay kurgusu açısından benzerlikler gözlenir. İrfan'ın kuyruklu yıldız kullanarak oynadığı oyunu konu alan ilk bölüm birinci hikaye ile ortak bazı öğeler barındırırken, İrfan ve Feriha'nın ilişkilerine odaklanan sonraki bölüm ikinci hikaye ile paralellik gösterir. Fransızca yayınlar aracılığıyla yabancı edebiyatları yakından izlediği bilinen yazar bir şekilde Chaucer'la ya da onun ilham aldığı kaynaklarla tanışmış olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Rahmi Gürpınar, Geoffrey Chaucer, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Değirmenci'nin Hikâyesi, Bath'lı Kadın'ın Hikâyesi.

A PROBABLE SOURCE FOR A MARRIAGE UNDER THE COMET: THE CANTERBURY TALES

Abstract: "The Miller's Tale" and "The Wife of Bath's Tale" from *The Canterbury Tales* by the fourteenth century English poet Geoffrey Chaucer and the novel entitled *A Marriage Under the Comet* by the twentieth century Turkish writer Hüseyin Rahmi Gürpınar look similar in terms of theme, characterization and plot. While the first part of the novel - which is about İrfan's trick about the comet- harbors some common elements with the first story; the following part - that centers around the affair between İrfan and Feriha - shows some parallels with the second story. Gürpınar, who followed the foreign literatures through publications in French, must have somehow met Chaucer or the sources that inspired him.

Keywords: Hüseyin Rahmi Gürpınar, Geoffrey Chaucer, *A Marriage Under The Comet*, *The Miller's Tale*, *The Wife of Bath's Tale*.

* Makalenin daha kısa bir İngilizce versiyonu Atılım Üniversitesi'nde düzenlenen Nisan 2010 tarihli IDEA konferansında "Laughter from above : The Abuse of Astronomical Knowledge in 'The Miller's Tale' by Geoffrey Chaucer and 'A Marriage under the Comet' by Hüseyin Rahmi Gürpınar" başlığıyla sunulmuştur.

** Yar.Doç.Dr. Nazmi Ağıl., Koç Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü.

GİRİŞ

On dördüncü yüzyıl İngiltere'sinden Geoffrey Chaucer ile yirminci yüzyıl Türkiye'sinden Hüseyin Rahmi Gürpınar yakın temalara ilgi duyup benzer yaklaşımlar geliştirirler. İki yazar da içinde yaşadıkları toplumun her kesimine gerçekçi bir ayna tutmalarıyla, yarattıkları karakterlerin çeşitliliğiyle tanınmışlardır. Yüzyılın başında John M. Manly Chaucer'ın gelecek kuşaklar için değil, kendi çağında yaşayan insanlar için yazdığını, onun karakterlerinin hayalî değil, etrafındaki gerçek kimseler olduğunu öne sürmüştü. (Beidler, 1996: 94). Sonraki araştırmacılar Manly'nin yaptığı gibi tek tek bu karakterleri tespit etmeye çalışmasalar da Chaucer'ın toplum içine sıkça karışan, orada nelerin olup bittiğini çok iyi takip eden ve değişik hayatları dikkatle gözleyen bir yazar olduğu konusunda görüş birliği içinde oldular.

(Beidler, 1996: 95). İngiliz şairi John Dryden bu yüzden Chaucer'ın bu makalede ele aldığımız eserlerini de barındıran *Canterbury Hikayeleri*'ni kastederek "Tanrı'nın bütün kulları burada" yorumunu yapar. (Freeborn, 1998: 66). "Büyük kuvveti insan yaratmasını bilmesi" (*Tanpınar'dan akt. Toker, 1990: 1*) olan Gürpınar'ın romanları için de Cevdet Kudret'in hemen hemen aynı kelimelerle saptamada bulunması ilginçtir:

"Eski İstanbul'un büyük yalı ve konaklarında yaşayan kimselerden en kuytu mahallelerinde yaşayan halkına kadar, her düzeydeki insanlar, çevreleri, kıyafetleri, yaşayış tarzları, âdetleri, düşünceleri, inançları, dilleri ve her türlü özellikleriyle bu eserlerde tespit edilmiştir. Onun eserleri bir insan mahşeri gibidir." (Kudret, 2010: 12).

Her iki yazar da bu zengin şahıs kadroları aracılığıyla toplumun aksayan yönlerini alıp sıradan halkın anlayacağı, mizah dozu yüksek bir eleştiri bombardımanına tutarlar.

Yapısalcı eleştirinin değişik kültürlerle ait yapıtlarda tekrarlanan motifler üzerine eğilmesinden anlaşıldığı üzere, edebiyat zaman ve mekânın sınırlarını aşarak insanın ve hayatın değişmeyen yönlerine odaklanır. Bu yüzden, yukarıda belirlenen paralellikler doğal karşılanabilir. Ancak, karşılaştırmalı bir okumada Gürpınar'ın *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdıvaç* adlı romanı ile Chaucer'ın "Değirmenci'nin Hikâyesi" ve "Bath'lı Kadın'ın Hikâyesi" adlı eserleri arasında tesadüfle açıklanamayacak benzerlikler bulunduğu görülür. *Canterbury Hikayeleri*'nin modern basımına yazdığı önsözde Nevill Coghill bu hikayelerin özgün olmadığını, kiminin Doğu'daki antik medeniyetlerden, çoğunun da Avrupa'nın dört bir yanından, Chaucer'la çağdaş yazarların yapıtlarından geldiğini belirtir. (Coghill, 1972: 17). Öyleyse "Ben romanlarda birçok elemanlarımı da kitaplardan okuyarak alırım" (*Tanrıku, 1974: 143*) diyen Gürpınar bir şekilde Chaucer'la ya da ona ilham veren anlatıların değişik versiyonlarıyla tanışmış olabilir. Dolayısıyla, bu makalenin amacı yukarıda anılan eserler arasındaki ör-

tüşmeyi sergilemek, Gürpınar'ı etkileyen metinlerden biri olarak *Canterbury Hikayeleri'*ne işaret etmektir.

ESERLER ARASINDAKİ BENZERLİKLER

Konu itibarıyla, iki yazar da ele aldığımız eserlerinde bilginin kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanılmasına değinir ve kadın-erkek rekabetini sergileyip iki cins arasında süregelen eşitsizlikleri hedef alırlar. Chaucer'ın birçok hikâyesinde olduğu gibi Değirmenci'nin anlattığı hikâyede de eğitimli ve cahil insanlar arasında bir çekişme gözlenir. Hikâyenin kahramanı Nicholas, astroloji konusundaki uzmanlığıyla ünlenmiş bir üniversite öğrencisidir ve “*Bir marangozu kandırmak için öyle derin / Düşünmesi gerekmez tahsilli birinin*” (Chaucer, 2006: 121-122) yorumunda bulunur. Sözünü ettiği ev sahibi ihtiyar marangoz kendinden çok genç bir kadınla evlidir. Bu kadını baştan çıkarmaya kararlı olan Nicholas marangozu odasına çağırır ve şöyle der:

“Biliyorsun astrolojiyle uğraştığımı. / Yine dikkatle gözlemeye başlamıştım ki gökte dolunayı, / Pazartesi, yani yarın gerçekleşecek bir olayı / Öğrendim bu sırada. Dinle bak sıkı dur: / Sabaha karşı bardaktan boşanırcasına bir yağmur / Ortalığı suya, sele boğacak inan./ Nuh tufanından iki kat şiddetli olacak bu tufan. / Öyle bir felaket ki suya / Gömülecek bir saat içinde koskoca dünya.” (Chaucer, 2006: 128).

Neyse ki telaşa gerek yoktur, marangoz üç adet küvet yapıp tavandan sarkıtırsa, sular yükseldiğinde ipleri keserek dalgaların üzerinde kalır ve canlarını kurtarabilirler. İhtiyar denileni yapar ve haliyle akşam olduğunda küvetin içinde tufanın kopmasını beklerken yorgunluktan uyuyakalır.

“Bu arada süzülüp inen delikanlı ve kadın / Tek kelime etmeden, nefeslerini tuta tuta, / Parmak uçlarında koşuştular alt kata. / Marangozun yatağı yataklık etti o gece / Bambaşka bir cümbüşe ve başladı eğlence.” (Chaucer, 2006: 132).

Daha sonra gelişen olaylar sonunda, Marangoz kararlaştırdıkları işareti, Nicholas'ın –aşağıda açıklayacağımız farklı bir nedenle– “*Suu, suu!*” diye bağırmasını duyar duymaz uyanıp ipi kesecek ve tüm komşuları başına toplayan büyük bir gürültüyle küvetle birlikte yere düşecektir.

Gürpınar'ın yazdığı dönemde;

“Türk toplumu, Doğu ile Batı arasında bir sarsıntı geçiriyordu. Aydın gençler arasında Batı uygarlığına karşı bir hayranlık uyanmaya başlamıştı [...] Böylece toplum, 'eski' ve 'yeni' etiketi altında ikiye ayrılmış oluyordu. Birbirine karşıtı iki kuşak arasında, bazı kereler açık, bazı kereler kapalı bir çarpışma başlamıştı. Koyu gelenekçi aşırı ilericiyi kınıyor [...] hakarete uğrayan da kendine sataşanları 'eski kafalı' diye küçümsüyordu.” (Levend, s.32).

Gürpınar'ın kendisini Avrupa'lı yazarların kitaplarıyla eğitmiş olan İrfan adlı kahramanında da içinde yaşadığı toplumun değerlerine karşı bir yabancı-

cılaşıma ve eğitimsiz insanlar karşısında Nicholas'inkine benzer bir kibir gözlenir:

"Kendi bilgisinden gurur duyuyordu. Birçok hususlarda kendi yaşındaki diğer gençleri dar görüşlü sayarak onları acıyarak seyrederdi[...].Memleketinden, milliyetinden, ailesinden, hemen her şeyden şikayetçi idi. Ev ve mahalle halkının, bütün İstanbul halkının cehaletinden çok bunalmıştı." (Gürpınar, 2012: 23).

Kendinden bu kadar hoşnut genç adam bir gün yolda flört etmek amacıyla yaklaştığı bir genç hanım tarafından terslenince fena halde kırılır ve gelişmemiş bir tür olarak tanımladığı kadın cinsinden intikam almak ister. Yazdığı gazete makalelerinde onlara karşı açıktan savaş ilan eder ama asıl beklediği fırsat Halley adlı kuyruklu yıldızın pek yakında dünyaya çarpacağı söylenişinin yayılmasıyla eline geçer. Sene 1910'dur ve Halley yetmiş beş yılda bir yaptığı ziyaretlerden birini daha gerçekleştirecektir. Gazeteler muhtemel bir çarpışmanın yaratacağı sonuçlara dair abartılı anlatımlarıyla halk arasında uyanan korkuyu körüklemektedirler. En çok korkanların kadınlar olduğunu gözleyen İrfan genç yaşlı bütün kadınları toplayıp onlara bir konferans vermeyi, kuyruklu yıldızla dair anlatacaklarıyla onları hepten heyecan ve endişeye sürüklemeyi planlar. Bu konferansta bazılarının okuma yazma dahi bilmediği, *Güneşin uzayda etrafında dönen gezegenleriyle beraber düşmeksizin öyle nasıl asılı durduğunu" (Gürpınar, 2012: 34)* anlamaktan aciz kadınlar grubuna İrfan son derece karmaşık fizik kanunlarından söz eder, dünyamızın Halley'in 23 milyon kilometre uzunluğunda olduğu tahmin edilen kuyruğunun içinden geçeceğini söyleyerek yüreklerini hoplatan şu soruyu sorar: *"Sonsuz genişlik içinde milyarlarca kilometrelik uzak mesafelerden yanımıza bu kadar sokulan bir serseri yıldızın biraz daha yaklaşması imkansız sanılacak bir şey midir?" (Gürpınar, 2012: 48).* Ardından Nicholas'ın hikâyesine benzer şekilde, çarpışmayla birlikte büyük bir tufan kopacağını, yeryüzünün değilse de İstanbul'un sular altında kalacağını gazete haberlerinden okur:

"Hesap yapanlar, Karadeniz yangınıyla, Müthiş Bilâ'nın düşmesinden oluşacak su baskınının birleştiği nokta olarak tayin ettikleri yerlerde hata etmişlerdir. Sonradan yapılan en dakik hesaplara göre yangının gelmesinden çok zaman evvel İstanbul'un denizin saldırmasına uğrayacağı anlaşılmıştır." (Gürpınar, 2012: 80).

Ama neyse ki daha önce dinleyicileriyle paylaştığı üzere İrfan bu tehlikeye karşı tedbirini çoktan almış, uşağına bir tekne ayarlamasını tembihlemiştir. Sonunda yıldızın dünyaya çarpacağı büyük gün gelir. İrfan üst kattaki odaya büyükçe bir masayla üzerine devrildiklerinde gürültü çıkaracak bir takım ağır eşyalar yerleştirip hizmetçilerine onun vereceği işareti beklemelerini söyleyerek mahalle kadınlarını son bir toplantı için evine davet eder. O akşamki konferansına kuyruklu yıldızlar üzerine okuduğu eserlerin etkisiyle gördüğü

bir rüyasını anlatarak başlar. Ortalığı suların sellerin götürdüğü, güçlkle teknelerine çıkıp canlarını kurtarmaya çalıştıkları en heyecanlı bölümde, dinleyicilerin yürekleri ağızlarına gelmişken, gizlice elektrik düğmesine dokunup ışıkları söndürür. Hemen ardından kopan gürültüyle yer yerinden oynar, kadınlar öyle bir dehşete kapılırlar ki İrfan'ın onları sakinleştirme çabaları sonuçsuz kalır.

Kurgunun bir gökyüzü olayına dayanması, bu olayın cahil kimselerle alay etmek için kullanılması, tufan, küvetler ve tekne, sulara açılmak için işaret verilmesi ve sonunda kopan gürültü Nicholas ve İrfan'ın hikâyelerindeki ortak öğelerdir. Fakat benzerlikler burada bitmez, çünkü iki hikâyede de kahramanların yaptıkları şeytanlıklar yanlarına kalmayacaktır. Chaucer'ın hikayesinde marangozun karısına âşık bir genç daha vardır, kilise yazıcısı Absolon. Bu genç, kadının alçak penceresine gelip bir öpücük ister. Gece karanlığında kadın dudakları yerine pek de uygun olmayan bir yerini öptürür. *“Absolon yalandı, dudaklarını sildi, / Gecede göz gözü görececek gibi değildi, / Öpmek isterken sevgili perisini, / İştahla öptü kadının çıplak gerisini.”* (Chaucer, 2006: 134). Bu aşağılanmayı karşılıksız bırakmak istemeyen Absolon elinde kızgın bir demir çubukla yeniden geldiğinde aynı hakareti bu kez kadının yanındaki Nicholas tekrarlamak ister, ancak olaylar beklediği gibi gelişmez:

“Pencereye arkasını döndü ve eğilerek / Alçalttı kıcını, sarktı taa beline dek / ‘Bunu hak ettin’ dedi ‘ey Absolon domuzu / Bombe yaptı pencerede azametli karpuzu ./ Absolon bekledi ve her şeyin hazır / Olduğunu düşünüp ‘öt yavru kuşum’ dedi, ‘neredesin haber ver, /Karanlıkta neredesin görmenin imkanı yok.’ /Bir ses duyuldu birden, ortalık gök /Gürültüsünü andıran bir patlamayla inledi ‘zooort!’ / Ne ahenk vardı bu seste, ne düzen ne de akort, / Neye uğradığımı şaşırın, şaşkın, gariip /Absolon elindeki kızgın demiri evirip çevirip / Sanmayın nişan aldı, inceden inceye hesapladı, / Ama tuttu karpuzun tam ortasına sapladı.” (Chaucer, 2006: 136).

İrfan'a gelince, Feriha adında gizemli bir kadınla mektuplaşmaya başlar ve zamanla yazdıklarından son derece iyi eğitilmiş ve açık fikirli olduğu anlaşılır. Onun cezası da, böylece, hor gördüğü kadın cinsine karşı tezgâhladığı kendi oyununda bir kadın tarafından alt edilmek olur. Hüseyin Rahmi *“alafranga tiplerini yaratırken, çoğu zaman, bunlara taşıdıkları başlıca özelliğe uygun hakikî veya mecazî isimler takar.”* (Toker, 1990: 3). “İrfan” kelimesi de Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğüne göre *“bilme, anlama, güçlü sezgi”* anlamına gelir. Bu bağlamda kahramanımızın adı doğal bilimler konusundaki bilgisi nedeniyle uygun düşse de başına gelecekleri önceden sezemesi nedeniyle ironik bir işlev taşır. Fakat asıl ironi soyadındadır, çünkü yüzünü dahi görmediği bir kadına evlilik teklif ederek mağlubiyetini belgeleyen kahramanımız *“Galib”* soyadını taşımaktadır. Feriha'nın adı ise *“geniş, açık”* manasındadır ve o da adına uygun davranarak her türlü baskı ve dayatmayı reddeder, bu ilişkide şartları kendisi belirlemek ister. Nitekim İrfan'ın teklifi-

ni kabul eder ama bir şartla: Yıldızın çarpacağı gece evlenecekler ve damat tehlike geçene kadar gelinin peçesini açmayacaktır. İrfan o gece gelinin hazırlanmasını beklerken masada açık duran bir kitap görür.

“Bu eser Moris Doney’in La Donuloureuse isimli komedisi idi. Kadın hukukunu müdafaa yolunda Elen’in Philip’e karşı söylediği o acı sözler, o hararetli sahne açık bırakılmıştı. İrfan bu komediyi okumuş bulunduğundan konuyu birdenbire hatırlayarak fena bozuldu. Adeta benzi sarardı ve kendi kendine: ‘Feriha Hanım, daha yüzünü bana göstermeden beni yenmeyi istiyorsun. Kadımlar aleyhindeki makalelerimden dolayı bana pek acı bir pişmanlık çektireceksin. Bunu anlıyorum, bizim karıkocalık hayatımız uzun bir mücadele halinde geçecek...” (Gürpınar, 2012: 140).

Bu bölüm Bath’lı Kadın’la kocası arasında kitap üzerinden yaşanan üstünlük çekişmesini hatırlatır ama İrfan bu sözleri söylerken evlilikte üstünlüğü çoktan kaybetmiş durumdadır. Çünkü az sonra bütün korkuları boşa çıkarıncasına, sakın bir göğün altında Halley’i seyredelerken Feriha her şeyi açıklayacak, ilişkiyi yönlendirenin kendisi olduğunu sanan İrfan aslında Feriha’nın her adımı tek tek planlamış olduğunu öğrenecektir. Müthiş bir tartışmacı olan Feriha sözü tekeline alıp gece boyu konuşurken ona karısını sessizce onaylamak düşer. Çiftin tüm geceyi odalarında değil de terasta geçirdiklerini gören Emeti hanımın yorumu İrfan’ın teslimiyetini kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ortaya koyar:

“Aman Yarabbi hiç böyle balkonda... Dam üstünde gerdek görmedim. Hep gelin söylüyor. Oğlan dinliyor!.. Zavallıya hiç ağız açtırmıyor... Ne söylese çabuk mat ediyor... Dünya tersine döndü... Eskiden damatlar gelinleri söyletmek için saatlerle yalvarırlardı da yine ağız açtıramazlardı... Ben Hacibabanıza üç gün lakırtı söylemeye utandım. Adımı sordu da nutkum tutuldu. Bir türlü Emeti diyemedim... Biz, evvel zaman kızları meğerse ne alık şeylermişiz!..” (Gürpınar, 2012: 147-148).

Emeti hanıma tuhaf gelen bu durum Chaucer’in olağanüstü bir konuşma yetisine sahip, bütün kıvrak dilli kadınların annesi sayılabilecek Bath’lı Kadın’ı için normaldir. Bir bakıma Feriha bu kadının yüzyıllar sonra farklı bir iklimde vücut bulmuş hali gibidir. Zaten sahte yıldız çarpması sahnesinden sonra İrfan’ın hikâyesi Bath’lı Kadının anlattığı hikâyeye paralel şekilde devam eder. Söz konusu hikâyeye kral Arthur zamanında, yani çok eski İngiltere topraklarında geçer. Kraliçe başkanlığındaki kadınlar meclisi tecavüz suçlusu bir şövalyeyi idama mahkûm eder. Ancak şövalye bir yıl içinde kadınların en çok istedikleri şeyin ne olduğunu öğrenip gelir ve cevabı bütün kadınların onayını alırsa hayatı bağışlanacaktır. Şövalye bu cevabın peşinde koca ülkeyi dolaşır.

“Ama nerede kime açıtıysa bu konuyu, / İki kişi çıkmıyordu paylaşan aynı kanıtı. / Kimi diyor-du kadınlar en çok paraya düşkün, / Kimi güzellik diyordu, kimi şan, şöhret, ün. / Kimi şık elbiseler, kimi yatak oyunları derken, / Dul kalmak diyordu kimi, evlenmek yeniden hep yeniden.” (Chaucer, 2006: 354).

Sürenin sonunda kesin bir cevap bulamayan genç adam kaderine boyun eğip saraya dönerken yol üstünde yaşlı ve çirkin bir kadınla karşılaşır. Kadın eğer

şartını kabul ederse ona doğru cevabı verebileceğini söyler. Şövalyenin böyle bir teklifi geri çevirme şansı yoktur fakat gerçekten de mahkeme cevabı tatmin edici bulur, kadınlar evlilikte en çok, söz sahibi olmak, kocaları üzerinde hükmetmek istediklerini kabul ederler. Şövalyenin hayatını kurtarması karşılığında yaşlı kadın onunla evlenmek istemektedir. Gerdek gecesi gelin mutsuz şövalyeye dış güzelliğin değil iç güzelliğin, soyun sopun değil kişinin öz değerinin, dünya nimetlerinin değil ruh zenginliğinin daha önemli olduğu konusunda uzun bir söylev verir. Bu konuşma sırasında kadın, Feriha gibi, neredeyse şövalyenin beynini okumakta, onun tüm koşullanmalarını, aklına düşen tüm itirazları bir bir çürütmektedir. Şövalye nihayet karısının gerçek güzelliğini takdir etmeyi öğrenip “*Kendimi senin yönetimine bırakmaya razı / Oluyorum. Sen karar ver, neyse en iyi hareket tarzı*” (Chaucer, 2006: 362) der demez fazladan bir ödül kazanır. Aslında bir peri kraliçesi olan gelin inanılmaz güzellikte bir genç kıza dönüşür. Bu hikaye bir erkeğin “dişi Ötekinin arzularını keşfetme” (Leicester, 1996: 245) yoluyla kendi erkeksi duygularını kontrol altına almayı öğrenmesini anlatır.

İrfan’ın evlilik kararının onun üstünlüğü karısına teslim edişi anlamına geldiğine değindik. Geline kendi evine götürmek yerine iç güveyi olmayı kabullenmesi bu açıdan ayrıca anlamlıdır ki bu gelişme de Bath’lı Kadın’ın mutlu bir beraberlik için erkeğin anne babasını terk ederek eşinin yanında yaşaması gerektiğine dair tavsiyesiyle uyum içindedir.

Kadınlara pek saygı duymadığı işlediği tecavüz suçundan belli olan şövalyeye benzer şekilde, önce tanımadığı bir kadını yolda rahatsız eden, sonra kadınlara düşman kesilen İrfan’ın nihayetinde uysal bir aşığa dönüşmesi ise yine ödülsüz kalmaz: Kendini çok çirkin olarak tanıtan gelin duvağını kaldırdığında,

“İrfan ansızın çıldırma çığılığı denecek bir şiddet ve hayretle haykırarak bir iki adım geriye atıldı. Karşısında ayın aydınlattığı yüz, Beyoğlu’nda 151 numaralı evin kapısı önünde gördüğü o genç, güzel kadının yüzü idi... Evet... Evet tamamıyla işte o idi. Ta kendisi! [...] Yoksa bu güzel gelin evvelce gördüğü o kadının çift yaratılmış benzeri ve hayali, perisi miydi?” (Gürpınar, 2012: 142-143).

Burada duvağı damadın değil de gelinin kendisinin açtığına dikkat etmek gerekir. Bu Feriha’nın iradesine vurgu olarak okunmalıdır.

Küçük bir çocuğa uzayda ölçüm yapmayı öğreten “Usturlap Üzerine İnceleme” adında bir metin tercüme etmiş olması Chaucer’in astronomi konusundaki uzmanlığının kanıtıdır. Kaldı ki *Canterbury Hikayeleri* boyunca sık sık rastladığımız bu alanla ilgili referanslar bile böyle bir sonuca varmak için yeterlidir. Aziz Becket’in mezarına yapılan bir hac seferi sırasında hacı adaylarının birbirlerine anlattıkları hikâyelerden oluşan kitapta yolculuk güneş Koç burcundaki devrini yarılایınca başlar. Ayrıca kafilenin lideri Hancı gü-

neşin gökyüzündeki konumu ve ağaçların gölgelerine bakarak saati oldukça teknik bir yöntemle hesaplar. Chaucer'ın eserleri bu türden bilimsel referanslarla doludur, çünkü o Genel Giriş bölümünde olumlu bir kişilik olarak tasvir ettiği Üniversiteli gibi "öğrenmeyi severdi / Severek öğrenirdi hem." (Chaucer, 2006: 41).

Aynı tespit Gürpınar için de geçerlidir. Bu nedenle "Romanı halkı eğitmek amacıyla kullanma konusunda Ahmet Mithat'ı izleyen" (Moran, 2002: 113) yazar, Tanrı'nın varlığı gibi radikal bir konu dâhil, her türlü geleneksel düşünceyi ve inancı korkusuzca sorgular. Cinsiyet eşitsizliği ise en çok önem verdiği konuların arasında yer alır. Taner Timur'un "daima ezilen kadınlardan yana tavır alarak, kendi çağının oldukça ilerisinde bir pedagoji geliştirir. İçten ve duygulu bir feminist" (Timur, 2002: 44) sözleriyle tanımladığı Gürpınar, Feriha'nın kişiliğinde, zeki, eğitilmiş, kendine güvenen bir kadın portresi çizer. Feriha "ailenin ve çevrenin kadınlar üstündeki baskısından, erkekler gibi davranış özgürlüğünün olmayışından yarılmış aydın düşünceli bir kadın" (Sevinçli, 1990: 173), her şeyin ötesinde, bir erkeğin kaba davranışları karşısında sesini çıkarabilen, genç kızlara örnek olabilecek bir karakterdir. Feriha'yla kocası arasındaki konuşma huzurlu bir evliliğin gereklerini aktarmak için bir bahane olur.

Canterbury Hikayeleri konu açısından birkaç başlık altında toplanabilir. Bu başlıklardan biri de evlilik. Hacı adaylarından Silahtar evli çiftlerin birbirlerine saygılı olmalarını tavsiye ederken, Üniversiteli, kocasının her türlü eziyetine katlanan Griselda'yı örnek gösterip evlilik hayatında sabrın önemini vurgular. Kahya ve Tüccar aldatılan ihtiyar kocaları konu edinerek eş seçiminde yaş farkına dikkat edilmesi gerektiğini ifade ederler. "Bath'lı Kadın'ın Hikayesi" bütün bu tartışmalara noktayı koyan bir cevap niteliğindedir. Buna göre sağlam bir evlilik ancak eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve karşılıklı anlaşma üzerine inşa edilebilir.

Gürpınar'ın fikirlerini ifade eden Feriha nasıl kadınların Türk toplumdaki mağduriyetlerine, eve hapsedilmelerine, süpürge yapmak ve çamaşır yıkamak dışında her türlü spor imkânından mahrum bırakılmalarına, erkekler tarafından sadece cinsel arzularını tatmin aracı olarak görülmelerine, eğitimsiz bırakılmalarına karşı bir isyan bayrağı ise Bath'lı Kadın da ateşli bir kadın hakları savunucusudur. Bu yönüyle özellikle ilk feminist araştırmacıların gözdesi olmuş, örneğin *The Mad Woman in the Attic* (Tavanarasındaki Deli Kadın) adlı kitaplarında Gilbert ve Gubar ondan övgüyle söz etmişler, onu Chaucer'ın kadın dostu fikirlerinin sözcüsü olarak görmüşlerdir. Chaucer'ın Griselda hikâyesinin sonunda katı kalpli kocalara yaptığı uyarı ve kadınlara böyle kocaların uyguladıkları şiddete karşı direnmeleri yönündeki tavsiyesi de bu portresiyle uyumludur. Kadının Ortaçağ İngiltere'sindeki durumuna bir örnek vermek gerekirse, *Chaucer and His England* adlı kitabında S.G. Coulton kocasının

dan dayak yiyip hayatının geri kalanının kırık bir burunla geçirmek zorunda kalan bir kadından söz ettikten sonra şu yorumu yapar:

“Böylece kadın kocasına yaptığı fenalığın ve söylediği sözlerin cezasını buldu. Bu yüzden, bir kadın bütün acılara sabırla katlanmalı, söz söyleme ve hükmetme haklarını erkeğe bırakmalıdır.” (Coulton, 1965: 191).

Kadın düşmanı yayınların dolaşımında olduğu bir ortamda Chaucer’ın böyle kadınlardan yana hikâyeler yazması övgüye değer.

SONUÇ

Chaucer ve Gürpınar farklı zaman dilimlerinde, birbirlerinden uzak coğrafyalarda yaşamışlardır. Fakat bu makalede değindiğimiz insanî meseleler ikisinin dünyalarını birbirine bağlar. İki yazar da keskin gözlü hicivciler olarak her ayrıntıyı fark edip herkesin anlayacağı bir dille anlatırlar. Edebiyat diline Latince ve Fransızcanın hâkim olduğu bir dönemde Chaucer’ın yerel dil olan İngilizceyle, yüksek sanatlı ifadelerin moda olduğu bir edebiyat ortamında Gürpınar’ın halkın diliyle yazması onları birbirine yakınlaştırır. Birbiriyle temas olmayan kişilerin benzer düşünceleri geliştirmeleri ve eserlerinde ortak bazı öğelere yer vermeleri edebiyatta az rastlanan bir durum değildir. Fakat, bu iki yazarın ele aldığımız yapıtlarındaki paralellikler daha derin bir etkilenmeye işaret eder. Bu yüzden, “Kütüphanemi görerseniz ayıplarsınız!.. Türkçe kitap hemen yok gibidir” (Tanrıkulu, 1974: 156) diyen, Fransızca yayınları yakından takip ettiğini bildiğimiz Gürpınar bizzat Chaucer’la ya da onun kaynaklarıyla karşılaşmış olmalıdır. Burada incelediğimiz, birbirine uzak görünen iki Chaucer hikâyesi bazı özellikleri nedeniyle bağlantılıdır: Cinsel coşku açısından benzeşen Marangozun Karısı ve Bath’lı Kadın aynı adı (Alison) taşırlar; Nicholas Oxford’da öğrencidir ve Bath’lı kadının son kocası Jenkin de bir süre aynı üniversitede okumuştur. (Cooper, 2010: 104) Kısaca, bu bağlantıyı sezen Gürpınar’ın iki hikâyedeki olayları bir araya getirip *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* adlı romanın kurgusunu oluşturmuş olması üzerinde durmaya değer bir ihtimaldir.

KAYNAKLAR

- Beidler, Peter G, ed., *The Wife of Bath*, Boston, Bedford Books, 1996.
 Chaucer, Geoffrey. *Canterbury Hikayeleri*. Çev. Nazmi Ağıl. İstanbul: YKY, 2006.
 Coghill, Nevill, *Chaucer: The Canterbury Tales*, Penguin Books, 1972.
 Cooper, Helen, *The Canterbury Tales*, Oxford, Oxford University Press, 2010.
 Coulton, C.G., *Chaucer and His England*, London, 1965.
 Gilbert, Sandra ve Susan Gubar, *The Mad Woman in the Attic*, New Haven, Yale UP, 1979.
 Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* [Melek Sanmıştım Şeytanı,(Haz.: Sevgül Sönmez), Everest Yayınları, 2012.
 Freeborn, Dennis, *From Old English to Standard English: A Course Book in Language Variation Across Time*, Ottawa, University of Ottawa Press, 1998.
 Kudret, Cevdet, *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul, Varlık Yayınevi, 2010.

- Leicester, H. Marshall, Jr. "My bed was ful of verray blood': Subject, Dream, and Rape in the Wife of Bath's Prologue and Tale", ed. Peter Beidler, *The Wife of Bath*, Boston, Bedford Books, 1996.
- Moran, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1: Ahmet Mithat'tan Hamdi Tanpınar'a*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
- Sevinçli, Efdal, *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*, İstanbul, Arba Yayınları, 1990.
- Tannıkulu, Abdullah, *H. Rahmi Gürpınar*, İstanbul, Toker Yayınları, 1974.
- Timur, Taner, *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*, İstanbul, İmge Kitabevi Yayınları, 2002.
- Toker, Şevket, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler*, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1990.
- Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, Ankara, TDK Basımevi, 1988.